

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԳՈՐԻՄԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա

Ֆինանսական կրթության ինտեգրումը
մաթեմատիկայի դասընթացում

Առարկա

Մաթեմատիկա

Հեղինակ

Բաղդասարյան Արմինե

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Գորիսի թիվ 2 հիմնական դպրոց <<ՊՈԱԿ>>

Աշխատանքը թույլատրված է պաշտպանության

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՏ. ՂԵՎԱՎԱՐ՝ Ա. Դինունց, ֆ.մ.գ.թ., դոցենտ

ԳՈՐԻՍ 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն.....	3
ԳԼՈՒԽ 1 : Ֆինանսական կրթության ինտեգրումը մաթեմատիկայի դասընթացում.	5
1.1 Ֆինանսական կրթությունը և մաթեմատիկան	5
1.2 Ֆինանսական առաջադրանքների և խնդիրների կիրառումը մաթեմատիկայի դասաժամերին.....	7
1.3 Ֆինանսական կրթության ինտեգրումը որպես աշակերտների կողմից մաթեմատիկայի դասընթացի ուսումնասիրման մոտիվացիոն միջոց.....	9
Գլուխ 2 Ֆինանսական կրթության ինտեգրումը մաթեմատիկայի դասաժամերին ըստ նոր չափորոշիչների պահանջների	10
Եզրակացություն.....	17
Օգտագործված գրականություն	18

«Մենք բոլորս առնչվում ենք ֆինանսական աշխարհի հետ, ուրեմն լինենք նաև ֆինանսապես առողջ»¹:

Ներածություն

Ֆինանսական կրթությունը ֆինանսավորման հետ կապված իրազեկության, գիտելիքների, հմտությունների, վերաբերմունքի և վարքի համադրություն է, որոնք անհրաժեշտ են առողջ ֆինանսական որոշումներ կայացնելու, ինչպես նաև անձնական ֆինանսական բարեկեցություն ձեռք բերելու համար: Ենթադրվում է, որ ֆինանսական գրագիտության զարգացումը հնարավորություն է տալիս պահպանել և բարելավել ֆինանսական բարեկեցությունը: Այն փող ներդնելու և կառավարելու արվեստ է, ինչպես նաև ֆինանսական որոշումներ կայացնելու կարողություն:

Հայաստանի Հանրապետությունում «Ֆինանսական կրթությունը դպրոցում» ծրագրի նախահիմքերը ստեղծվեցին 2014-2015 թվականներին և 2015 թվականին ընտրվեցին այն դպրոցական առարկաները, որոնցում պետք է ինտեգրվեր ֆինանսական կրթությունը՝ «Մաթեմատիկա», «Ես և շրջական աշխարհը», «Հասարակագիտություն», «Հանրահաշիվ»: Այս առարկաները ֆինանսական կրթության առումով փոխլրացնում են միմյանց և ապահովում գիտելիքի սիներգիկ զարգացում: Այդ պատճառով էական է առարկայական ուսուցիչների համագործակցությունը²: Ծրագրի նպատակն էր սովորողների շրջանում ձևավորել անհրաժեշտ նվազագույն ֆինանսական գիտելիք, հմտություններ և վերաբերմունք՝ խթանելով պատասխանատու ֆինանսական որոշումների կայացմանը: Ծրագիրը ներդրվեց Հայաստանի մի շարք դպրոցներում: Ակնկալվում է, որ ֆինանսական կրթություն ստանալու արդյունքում կձևավորվեն անհատներ, որոնք պատասխանատու կլինեն իրենց անձի, ընտանիքի համայնքի ու հասարակության զարգացման համար:

Հետազոտության թեմայի արդիականությունը: Ֆինանսական գրագիտության ցածր մակարդակը կարող է խոչընդոտել կյանքի կենսամակարդակի բարձրացմանը և

¹ Ֆինանսական կրթության տասը պատվիրանները , : Առավել մանրամասն տե՛ս <https://finance.aspu.am/>

² Նույն տեղում:

բարեկեցության ավելացմանը, հետևաբար շատ կարևոր է այն հանգամանքը, որ անհատներն ու ընտանիքներն ունենան անհրաժեշտ տեղեկատվություն, գիտելիքներ և հմտություններ՝ ֆինանսապես ճիշտ որոշումներ կայացնելու համար:

Հետազոտության նպատակը: Ուսումնասիրել աշակերտների ֆինանսական գրագիտության ձևավորումը մաթեմատիկայի դասընթացում ֆինանսական կրթության ինտեգրման շնորհիվ:

Հետազոտության խնդիրները:

- Բացահայտել մաթեմատիկայի դասաժամերին ֆինանսական կրթության ինտեգրման դերը աշակերտների կոմպետենցիաների ձևավորման գործում:
- Նշել ֆինանսական կրթության ինտեգրումը որպես աշակերտների կողմից մաթեմատիկայի դասընթացի ուսումնասիրման մոտիվացիոն միջոց:

Հետազոտության օբյեկտը: Ֆինանսական կրթության ինտեգրումը մաթեմատիկայի դասընթացում 2-9-րդ դասարաններում:

Հետազոտության առարկան: Մաթեմատիկայի դասընթացում ֆինանսական կրթության ինտեգրմամբ աշակերտների կարողունակությունների ձևավորումը:

Հետազոտական աշխատանքի կառուցվածքը և ծավալը: Աշխատանքը բաղկացած է 2 գլխից, 3 ենթագլխից, ներածությունից, եզրակացությունից և օգտագործված գրականության ցանկից:

ԳԼՈՒԽ 1: ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԻՆՏԵԳՐՈՒՄԸ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱՅԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՈՒՄ

1.1 Ֆինանսական կրթությունը և մաթեմատիկան

Ֆինանսական գրագիտության հիմքը դրամական միջոցների հմուտ կառավարումն է: Սա վերաբերում է բոլոր հիմնական ոլորտներին, ինչպիսիք են՝ սպառման համար դրամական ռեսուրսների ռացիոնալ օգտագործումը, ակտիվներ կառուցելու նպատակով խնայողությունների մշակույթը, ներդրումների համար ֆինանսական ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործումը: Ֆինանսները ինվամտորեն կառավարելու կարողությունը ժամանակակից մարդու կյանքում ամենակարևոր խնդիրներից է: Միննույն ժամանակ, ֆինանսական գրագիտության զարգացման գործընթացում առանձնահատուկ տեղ է հատկացվում պրակտիկային ուղղված խնդիրների լուծմանը, որոնք հնարավորություն են տալիս դպրոցական մաթեմատիկայի դասընթացի տեսական հիմքերը կապել կյանքի այն իրավիճակների հետ, որոնց իրականում բախվում են դպրոցականները:

Ֆինանսական կրթությունը ներառում է 7 թեմատիկ ոլորտներ.

1. Ընդհանուր տնտեսական հասկացությունների տիրապետում,
2. Անձնական բյուջեի կառավարում,
3. Խնայողություններ և երկարաժամկետ պլանավորում,
4. Պարտքերի կառավարում,
5. Ֆինանսական ծառայությունների արդյունավետ ընտրություն,
6. Անձնական իրավունքների պաշտպանություն,
7. Ֆինանսական խարդախությունների և զեղծարարությունների կանխարգելում և դրանցից պաշտպանություն³:

Հենց մաթեմատիկայի դասերին են ձևավորվում հաշվողական հմտությունները, առանց որոնց դժվար է պատկերացնել ֆինանսապես գրագետ մարդուն, և տոկոսների հաշվարկման հմտությունները, որոնց վրա հիմնված են այնպիսի ֆինանսական հասկացություններ, ինչպիսիք են հարկը, ավանդը, վարկը, մակնիշը և զեղչը: Աղյուսակների, գծապատկերների և գծապատկերների տեսքով տեղեկատվության ներկայացումը լայնորեն կիրառվում է տարբեր ֆինանսական իրավիճակներ նկարագրելիս:

³ Հակոբյան Ս., Փոքրիկյան Ա., Ղազարյան Շ., Ֆինանսական կրթության մեթոդական ձեռնարկ, Եր. 2019, էջ 5

Տարրական դպրոցում աշակերտները ծանոթանում են թղթադրամներին, գներին, ապրանքների արժեքին, սովորում են օգտագործել գրպանի փողը. վճարել դպրոցում ճաշի համար, հաշվել փոփոխությունը: Երեխաները ծանոթանում են արտադրանքին: 5-րդ դասարանում ծախսերի հաշվարկման առաջադրանքները դառնում են պարտադիր. օգտագործելով տվյալների աղյուսակները՝ աշակերտները գնումներ են կատարում: Օրինակ՝ սահմանափակվելով որոշակի գումարով, նրանք պետք է որոշեն, թե թատրոնի որ տոմսերը կարող են իրենց թույլ տալ գնել: Արդեն 6-րդ դասարանում ծախսային միավորները ցուցադրվեն են որպես տոկոս: Սովորելով հաշվարկել տոկոսները՝ աշակերտները կարողանում են հասկանալ, թե ինչպես է գործում վարկավորման և ավանդների համակարգը և ինչպես են հաշվարկվում բոնուսները: Արժե կենտրոնանալ այն փաստի վրա, որ ավելի ձեռնտու է փող պահել բանկերում, քան թաքցնել բարձի տակ: 7-րդ դասարաններում, ծանոթանալով համամասնություններին, աշակերտները դիտում են, թե ինչպես են որոշ ապրանքների գները նվազում կամ բարձրանում, և ինչպես է իրականացվում հարկերի վճարումը կախված աշխատավարձից: Այս առումով բաժանումը թույլ է տալիս դիտարկել շահույթի բաշխման խնդիրը ներդրված գումարին և կատարած աշխատանքի դիմաց վճարմանը: 8-րդ դասարանում նորից են քննարկվում վարկերին և ավանդներին. քառակուսի հավասարումների օգնությամբ բացատրվում են ավանդների տոկոսների փոփոխության, երկամյա վարկերի և ֆիքսված տարեկան տոկոսադրույքով ավանդների իրավիճակը: Աշակերտները կատարում են երկարաժամկետ և կարճաժամկետ խնայողություններ, եկամուտների, ծախսերի, դրամական մուտքերի և ելքերի վիճակագրական վերլուծություն, վերահսկողություն, կազմում և հաշվում են ընտանեկան բյուջեն: 9-րդ դասարանում ֆունկցիաների և դրանց համակարգերի ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս ներդնել հսկայական թվով նոր, ավելի բարդ հասկացություններ՝ առաջարկ և պահանջարկ, շուկայական հավասարակշռություն, հավասարակշռության գին: Աշակերտները սկսում են հաշվարկել գնումների և ծառայությունների օպտիմալ ծախսերը: Առաջադրանքները ձևակերպվում են այնպես, որ հրահրեն կյանքի կոնկրետ իրավիճակի քննարկում, օրինակ՝ աշակերտը պետք է լիովին հասկանա, թե ինչ է վիճակախաղում շահելու հավանականությունը, և ինչ չարդարացված ծախսերի կհանգեցնի նրա մասնակցությունը: Կարողանում են

գնահատել գնաճի և փոխարժեքի փոփոխության ազդեցությունը անձնական ֆինանսների վրա՝ կատարելով անհրաժեշտ հաշվարկներ:

Ֆինանսական գիտելիքը և հմտությունները պետք է փոխանցել կաթիլ-կաթիլ՝ պարզից անցնելով բարդին: Պետք է տրամադրել սովորողի տարիքին համապատասխան տեղեկատվություն⁴:

Այսպիսով, պետք է հասկանալ, որ ուսուցչի նպատակը աշակերտին բանկի աշխատակցի կամ ներդրումային վերլուծաբանի վերածելը չէ: Ֆինանսական գրագիտությունը ֆինանսական, բանկային, ապահովագրական, ինչպես նաև անձնական ֆինանսների բյուջետավորման ոլորտում հիմնական գիտելիքների մի ամբողջություն է, որը թույլ է տալիս մարդուն ճիշտ ընտրել անհրաժեշտ ֆինանսական ապրանքը կամ ծառայությունը, սթափ գնահատել և ռիսկի դիմել, որոնք կարող են առաջանալ դրանց օգտագործման ընթացքում, խելամտորեն կուտակել խնայողությունները և բացահայտել կասկածելի և խարդախ ներդրումային սխեմաները:

1.2 Ֆինանսական առաջադրանքների և խնդիրների կիրառումը մաթեմատիկայի դասաժամերին

Մաթեմատիկայի ուսուցման գործընթացում ֆինանսական կրթության ինտեգրումը պետք է ավելորդ ծանրաբեռնվածություն չառաջացնի սովորողների համար, դասավանդման տեսանկյունից լինի հետաքրքիր եւ դյուրըմբռնելի: Անհրաժեշտ է ֆինանսների վերաբերյալ տեղեկատվությունը մատուցել փոքր չափաբաժիններով, ներկայացնել պարզ, մատչելի եւ գրավիչ ձևերով՝ խուսափելով սովյալ տարիքի երեխայի կյանքին չառնչվող տեղեկատվություն հաղորդելու զայթակղությունից⁵:

Մաթեմատիկայի դասաժամերին ֆինանսական կրթության ինտեգրումը ակնկալում է ֆինանսապես առողջ և կիրթ քաղաքացու ձևավորումը: Այդ

⁴ Ֆինանսական կրթության տասը պատվիրանները , : Առավել մանրամասն տե՛ս <https://finance.aspu.am/>

⁵ Հակոբյան Ս., Փոքրիկյան Ա., Ղազարյան Շ, Ֆինանսական կրթության առարակայական չափորոշիչ և ծրագիր, Եր 2019, էջ 8

նպատակին հասնելու համար պետք է ֆինանսական ինտեգրումը կազմակերպել արդյունավետ ուսուցում՝ կիրառելով բազմազան ժամանակակից մեթոդներ և հնարներ՝ խնդրակենտրոն ուսուցում, համագործակցային փոխներգործուն մեթոդներ, կատարել խմբային, գործնական աշխատանքներ, առաջադրանքները պետք է լինեն կիրառական, խնդրահարույց: Այդ առաջադրանքներն իրականացնելիս պետք է քննարկվի այնպիսի երևույթներ, ինչպիսիք են՝

- Կարիքը
- Ցանկությունը
- Նպատակը
- Զբաղմունքը
- Աշխատանքը, մասնագիտությունը
- Ապրանքափոխանակությունը
- Փողի ծագումը
- Տնտեսության զարգացումը
- Իրավունքները և պարտականությունները
- Անվտանգությունը

Ֆինանսական կրթության ինտեգրումը անհրաժեշտ է իրականացնել այնպես, որ այն լինի պարզ, մատչելի, հասկանալի, գրավիչ, նյութը տրամադրվի փոքր չարաբաժիններով՝ հաշվի առնելով աշակերտի տարիքը, յուրաքանչյուր թեմայի համար ուսումնական նյութերը մշակելիս հաշվի առնել դպրոցականների առանձին խմբերի տարիքային առանձնահատկությունները: Օրինակ՝ փոքրերի համար տեղեկատվությունը ներկայացվում է խաղային ձևով, իսկ ավագ դպրոցի աշակերտները վերլուծեն կոնկրետ իրավիճակներ: Այս մոտեցումը հնարավորություն կտա հնարավորինս հեշտ ընկալելի դարձնել ֆինանսական գրագիտության ուսուցումը, ուղղորդվել պարզից բարդ անցումով:

Մաթեմատիկայի դասընթացում ֆինանսական կրթության իրականացումը չպետք է սահմանափակվի միայն լուսաբանող օրինակներով, ուսուցանող խնդիրներով ու վարժություններով: Առկա են տարբեր եղանակներ և մեթոդներ կրթական ծրագիրը արդյունավետ իրականացնելու համար, մասնավորապես՝

ա) դասավանդումը պետք է ուղեկցվի տարբեր խաղերով, գործնական աշխատանքներով, թեստերով, խմբային քննարկումներով և այլ ակտիվ մեթոդներով, որոնք կխթանեն սովորողի ինքնադրսեւորումը, ինքնակազմակերպումը, իրավիճակին համապատասխան կողմնորոշվելու և որոշումներ կայացնելու ունակությունը,

բ) թեմայի առանձնահատկությունից կախված՝ պետք է հանձնարարել կարճաժամկետ եւ երկարաժամկետ ուսումնասիրություն պահանջող գործնական, հետազոտական եւ նախագծային աշխատանքներ, որոնք կնպաստեն անհրաժեշտ տեղեկատվություն հավաքելու, դիտումներ և վերլուծություններ կատարելու, ստեղծագործական մոտեցումներ ցուցաբերելու, հետազոտության արդյունքները պատշաճ մակարդակով ներկայացնելու կարողությունների զարգացմանը, գ) անձնական ֆինանսների կառավարման մշակույթ ձեւավորելու գործում կարևոր նշանակություն ունեն ֆինանսական կազմակերպություններ կատարվող այցելությունները, էքսկուրսիաները, սեմինարների եւ ֆինանսական խմբակների պարապմունքները, ստուգատեսների անցկացումը եւ այլ միջոցառումների կազմակերպումը⁶:

1.3 Ֆինանսական կրթության ինտեգրումը որպես աշակերտների կողմից մաթեմատիկայի դասընթացի ուսումնասիրման մոտիվացիոն միջոց

Մաթեմատիկական առանձնահատուկ տեղ է գրավում գիտության, մշակույթի և հասարակական կյանքում՝ հանդիսանալով համաաշխարհային գիտատեխնիկական առաջընթացի կարևորագույն բաղադրիչներից մեկը: Ֆինանսական կրթության ինտեգրումը մաթեմատիկայի դասընթացում ունեցել մի հիմնական նպատակ՝ նպաստել ֆինանսապես անձի ձևավորմանը, որը կունենա այնպիսի գիտելիքներ և հմտություններ, որոն նրան հնարավորություններ կտան կատարել պատասխանատու ֆինանսական որոշումներ, ձեռնարկելու իրավիճակին համապատասխան ճիշտ որոշումներ: Նման գործողությունները անձից պահանջում են ինքնավստահություն, որը կարող է դրսևորվել միայն հիմնավոր

⁶ Հակոբյան Ս., Փոքրիկյան Ա., Ղազարյան Շ., Ֆինանսական կրթության մեթոդական ձեռնարկ, Եր. 2019, էջ 18-19:

հաշվարկների և համակողմանի վերլուծությունների առկայության դեպքում: Հենց այդ խնդրի շուրջն է, որ միավորվում են մաթեմատիկական և ֆինանսական կրթությունները: Մաթեմատիկական կրթության բովանդակության մեջ ֆինանսական բովանդակությամբ հարցերի ներառումը նպատակ ունի բարենպաստ ազդեցություն ունենալ «Մաթեմատիկա» ուսումնական բնագավառի կրթական խնդիրների արդյունավետ լուծման վրա: Մաթեմատիկական գրագիտություն ունենալու կարողունակությունը ենթադրում է կյանքի տարբեր իրադրություններ ներկայացնող իրավիճակներում մաթեմատիկական գիտելիքներ ու մեթոդներ կիրառելու կարողություն: Ֆինանսներին առնչվող իրավիճակներում հայտնվում են բոլորը, ուստի մաթեմատիկայի ուսուցման ընթացքում դրանց դիտարկման շնորհիվ բարենպաստ իրադրություն է ստեղծվում բոլոր սովորողներին ուսումնական ակտիվ աշխատանքի մեջ ներգրավելու համար, տեսանելի և ընկալելի է դառնում մաթեմատիկական նյութի կիրառական նշանակությունը, նոր հնարավորություններ են ստեղծվում մաթեմատիկայի ուսուցման ընթացքում գործնական եւ հետազոտական աշխատանքների կատարման համար: Բարձրորակ մաթեմատիկական կրթությունը ժամանակակից մարդու համար պարտադիր պայման է, առանց որի աշխարհի պատկերը երբեք ամբողջական չի լինի:

ԳԼՈՒԽ 2 ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԻՆՏԵԳՐՈՒՄԸ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱՅԻ ԴԱՍԱԺԱՄԵՐԻՆ ԸՍՏ ՆՈՐ ՉԱՓՈՐՈՇԻՉՆԵՐԻ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԻ

«Կոմպետենցիան՝ գիտելիքների, հմտությունների, դիրքորոշումների ինտեգրված հավաքածու է, որոնք միավորվում են որոշակի համատեքստում որոշակի խնդիրներ լուծելու համար»: (Մ. Մյուլդեր)

Ժամանակակից աշխարհում դինամիկ փոփոխվող իրականությունը, մարդկային քաղաքակրթության արագ զարգացումը, տեխնոլոգիական և մշակութային բազմազանությունը սկսում են գերազանցել մարդուն: Այս պայմաններում կրթությունը պահանջում է նոր մոտեցումներ ակտիվ, մտածող, կարողունակ, գիտելիքների և նոր տեխնոլոգիաների կիրառման վրա

կենտրոնացած աշակերտի ձևավորման նոր մոտեցումներ, որոնք կարող են ստեղծագործաբար մոտենալ խնդիր լուծմանը, հասկանալու և ձևակերպելու մարդու գործունեության իմաստը: Կրթական կոմպետենցիաները աշակերտի իմաստային կողմնորոշումների, գիտելիքների, հմտությունների և փորձի մի շարք է՝ իրականության օբյեկտների որոշակի առնչությամբ, որոնք անհրաժեշտ են անձնական և սոցիալական որոշակի նշանակալի արտադրողական գործունեության իրականացման համար: Կարողունակությունները սովորողի կողմից ուսումնառության և դաստիարակության գործընթացում ձեռք բերված գիտելիքի, արժեքների, հմտությունների և դիրքորոշումների հիման վրա ըստ իրավիճակի արդյունավետ ու պատշաճ արձագանքելու ձևերն են: Կարողունակությունները ձևավորվում են սովորողի ուսումնառության ընթացքում ուսուցման կազմակերպման տարբեր ձևերի, սովորողի կողմից ուսումնական առարկաների ծրագրերի բովանդակության յուրացման, ինչպես նաև ուսուցման գործընթացում դաստիարակության միջոցով և բխում են հանրակրթության հիմնական նպատակներից⁷: Կոմպետենցիաների ձևավորմանն ուղղված դասերի ժամանակ

- ✓ աշակերտները ակտիվ են. նրանք բացի լսելուց, հնարավորություն ունեն հարցեր տալ, ազատ կարծիքներ հայտնել,
- ✓ գործում է աշակերտակենտրոն ուսուցումը,
- ✓ ուսումնական նյութը կառուցվում է կոմպետենցիաների ձևավորման շուրջ,
- ✓ նոր նյութի յուրացումը հենվում է հնի վրա,
- ✓ գիտելիքների յուրացմանը զուգահեռ կարևորվում է նաև արժեքների և վերաբերմունքի ուսուցումը,
- ✓ աշակերտները ստանում են իրենց կրթական կարիքներին համապատասխան աջակցություն,
- ✓ առաջնահերթությունը տրվում է ձևավորող գնահատմանը, որի միջոցով չափվում է աշակերտի առաջընթացը,
- ✓ Ուսումնառության նպատակները չափելի են աշակերտների համար:

⁷ <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=149788>

Լեզվական գրագիտություն և կարողունակություն. սովորողները տիրապետում են հայոց լեզվին, գրավոր և բանավոր կերպով գրագետ հաղորդակցվում են մայրենի լեզվով և այլ օտար լեզուներով՝ ըստ լեզվական կանոնների և իրավիճակների: Նրանք կիրառում են լեզուն՝ որպես ուսումնառության և հասարակական կյանքին մասնակցության համապիտանի գործիք: Ընդհանուր գրագիտությունը կազմում է սովորելու և լեզվական հաղորդակցության հիմքը, որի հիման վրա կարող են ձևավորվել գրագիտության մյուս ձևերը (քաղաքացիական, բնապահպանական, տնտեսական, ֆինանսական, իրավական, առողջապահական, գիտատեխնիկական, թվային և այլն): Սովորողներն ընդունակ են բանավոր և գրավոր ձևերով ճանաչել, ըմբռնել, արտահայտել, ստեղծել և մեկնաբանել տարբեր հայեցակարգեր, փաստեր և կարծիքներ՝ օգտագործելով տարբեր առարկաներին և իրավիճակներին առնչվող տեսողական, ձայնային և թվային նյութեր⁸:

Ֆինանսական կրթության ինտեգրմամբ մաթեմատիկայի դասաժամերին լեզվի բանավոր և գրավոր տարրերին տիրապետելու կարողունակությունը ձևավորելու համար հանձնարարել ընթերցել խնդիրները, առաջադրանքները, պատմել, համառոտագրել, որ ընթացքում աշակերտը կառանձնացնի առարկա (անձ), գործողություն ցույց տրվող բառերը: Խնդրի բովանդակությունը ներկայացնել դերախաղի միջոցով, որտեղ կձևավորվի նաև աշակերտների ստեղծագործական կարողունակությունները: Կամ գրատախտակին ներկայացնել խնդրի լուծումը և առաջադրել կազմել առաջադրանք - խնդիրներ, որոնք կներառեն ֆինանսական գործողություններ՝ գնում, վաճառք, ավանդի կամ վարկի տրամադրում, խնայողություն, կազմել ֆինանսական տերմինների բառարան:

Սովորել սովորելու կարողունակություն. սովորողներն ինքնուրույն և մյուսների հետ համատեղ արդյունավետ սովորում և աշխատում են կյանքի տարբեր իրավիճակներում: Նրանք ճանաչում են իմացածի և չիմացածի սահմանները: Սովորողները ինքնակազմակերպվում են և ձևավորում են ժամանակի արդյունավետ կառավարման հմտություն: Նրանք կարողանում են գնահատել սեփական և մյուսների ֆիզիկական ու հոգեբանական հնարավորությունները, սովորում են աշխատել ծանրաբեռնվածության պայմաններում: Սովորելու ընթացքում աշակերտները ձևավորում են իրողությունները քննադատաբար և բազմակողմանի

⁸Նույն տեղում

ուսումնասիրելու, վերլուծելու, ինչպես նաև ստեղծագործական ու նորարար մոտեցումներ կիրառելու ունակություններ: Սովորողները ձևավորում են համակարգային և ինտեգրված մտածողություն⁹:

Անհրաժեշտ է իրականացնել համագործակցային կառույցակարգերի կիրառմամբ դասեր՝ խմբային աշխատանք, աշխատանք զույգերով, բիզնես խաղ, խմբային քննարկումներ և այլն: Խնդիրներում առաջադրել հաշվելու ընտանեկան բյուջեն՝ լրացնելով աղյուսակը, որտեղ աշակերտները կնշեն եկամուտները, ծախսերը: Կազմել բյուջե «Ուտքդ վերմակիդ չափով երկարացրու» սկզբունքով, որի նպատակն է , որ աշակերտները կազմեն բյուջեն ոչ թե ըստ ցանկության, այլ առաջնորդվել անհրաժեշտությունից ելնելով:

Ինքնաճանաչողական և սոցիալական կարողունակություն. սովորողներն ընդունակ են ինքնանդրադարձման և ինքնակազմակերպման միջոցով ձգտել ինքնաճանաչման: Նրանք ձևավորում են վստահություն սեփական ուժերի և կյանքի հանդեպ և հաջողությամբ կառավարում են սեփական ժամանակը, գիտելիքներն ու հմտությունները, կարողանում են դրսևորել առողջ և անվտանգ կենսակերպ, ինչպես նաև մասնագիտական կողմնորոշում: Սովորողները դրսևորում են հարգանք, ազնվություն և պատասխանատվություն ինչպես սեփական անձի, այնպես էլ այլոց հանդեպ՝ անկախ տարիքից, սեռից, ազգությունից, բարեկեցության աստիճանից, արտաքին տեսքից, ընդունակություններից, մասնագիտությունից, համոզմունքներից և այլ առանձնահատկություններից: Նրանք սոցիալական հարաբերություններում գործում են կառուցողական և համերաշխ, դրսևորում են ընկերակցելու ունակություն և կոնֆլիկտների խաղաղ և համագործակցային կարգավորման հմտություններ: Տարբեր մշակույթների, կրոնների, աշխարհայացքների և կյանքի կազմակերպման անհատական պատկերացումների հետ առնչվելու արդյունքում սովորողներն ընդունակ են ճանաչել դրանց տարբերությունները¹⁰:

Այստեղ ևս կիրառելի են փոխներգործուն մեթոդները: Առաջադրվող խնդիրները կապված կլինեն ծառայությունների մատուցման համար վճարումների, եկամուտի, աշխատավարձի, պարտքերի վերաբերյալ: Թեստային, քարտային աշխատանքների միջոցով ակտիվացնել իրավիճակին կողմնորոշվելու

⁹ <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=149788>

¹⁰ Նույն տեղում

ունակությունը, կազմակերպել դերային խաղեր խնայողություններ կատարելու, պարտք վերցնելու և վերադարձնելու, գնումներ կատարելու վերաբերյալ:

Ժողովրդավարական և քաղաքացիական կարողունակություն. սովորողները նպաստում են ժողովրդավարության, ազատության, բարեվարքության, սոցիալական արդարության և իրավական պետության գաղափարի վրա հենվող հասարակության զարգացմանը: Նրանք ճանաչողության միջոցով ձևավորում են սեր հայրենիքի նկատմամբ, գիտակցում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունից բխող ազգային, պետական, հասարակական շահերն ու առաջնահերթությունները տարածաշրջանային և համաշխարհային մակարդակներում: Սովորողներն արժևորում են մարդու կյանքն ու արժանապատվությունը, կարևորում են սեփական քաղաքացիական պարտքը, քաղաքացիական մասնակցության մշակույթը՝ որպես ժողովրդավարության կենսունակության հիմք: Նրանք ճանաչում են հասարակության կյանքի մշակութային, պետաիրավական և տնտեսական ոլորտներն ու համակողմանի վերլուծում դրանք, ցուցաբերում են նախաձեռնողականություն, ինքնուրույն որոշումներ կայացնելու, դրանք իրագործելու ունակություն և հետևանքների համար պատասխանատու լինելու պատրաստակամություն¹¹:

Այս կոմպետենցիայի ձևավորմանը կնպաստեն խմբային, նախագծային, հետազոտական աշխատանքները՝ կապված ֆինանսական ներդրումների, արժեթղթերի փոխանակման հետ, որոնց շնորհիվ տեսանելի կլինի գիտակից, պատասխանատու, հայրենասեր քաղաքացու կերպարը: Կազմակերպել քննարկումներ «Խաղամոլության բացասական ազդեղությունը ընտանեկան բյուջեի վրա» թեմայով:

Թվային և մեդիա կարողունակություն. սովորողները տիրապետում են մեդիագրագիտության կանոններին ու հմտություններին. պատկերացնում են մեդիայի աշխատանքը և դերը ժողովրդավարական հասարակությունում, կարողանում են կողմնորոշվել տեղեկատվության հոսքերում, գտնել և տարածել տեղեկություններ, քննադատորեն վերլուծել դրանք, գնահատում են մեդիայի ազդեցությունը սեփական և այլոց արժեքային պատկերացումների, դիրքորոշումների և գործողությունների վրա: Թվային մեդիայի օգտագործման հնարավորությունների կողքին գիտակցում են նաև դրանց հետ կապված ռիսկերը, ունակ են գնահատելու և

¹¹ Նույն տեղում

վերափոխելու իրենց վարքը թվային աշխարհում՝ անվտանգության, պատասխանատվության և էթիկայի տեսանկյունից: Տիրապետում են մեղիա արտադրանք ստեղծելու տեխնիկական և ստեղծագործական հմտություններին, ինչպես նաև կարողանում են արդյունավետորեն կիրառել մեղիա գործիքները քաղաքացիական իրավունքների իրացման ու ժողովրդավարական գործընթացների մասնակցության նպատակով¹²: Թվային գործիքների և պրակտիկայի կիրառումը կարևոր դեր է խաղում կրթության ոլորտում: Դասարանում տեխնոլոգիական ռեսուրսները ներառելու մտադրությունը հիմնված է ստեղծագործության մոտիվացիայի և խթանման, տրամաբանական դատողության և մաթեմատիկական հիմքերի զարգացման վրա՝ խրախուսելու և նախապատրաստելու աշակերտներին կառուցել և ուսումնասիրել մաթեմատիկական մոդելներ, ինչպես նաև հնարավորություն տալ աշակերտին կիրառել բովանդակությունը: Նախատեսել ընտանեկան բյուջեն աղյուսակների և դիագրամների միջոցով ներկայացնող աշխատանքների կատարում, տարբեր երկրների փոխարժեքների փոփոխության աղյուսակի կազմում, հաշվեկշռի կազմում և ներկայացում:

Մշակութային կարողունակություն. սովորողները ճանաչում են հայ մշակույթն ու մարդկային քաղաքակրթությունների մշակութային բաղադրիչները՝ որպես մարդկային զգացմունքների և գործողությունների կողմնորոշիչներ: Նրանք արժևորում են սեփական ինքնությունը, ընտանիքի, համայնքի և պետության դերը, ունեն Հայաստանի աշխարհագրության, հասարակական-քաղաքական համակարգի և պատմության հիմնարար իմացություն: Աշակերտները ձևավորում են սեփական նախասիրություններ ազգային և համաշխարհային մշակութային ժամանակաշրջանների ուսումնասիրության ընթացքում: Նրանք ի վիճակի են զարգացնել սեփական մշակութային ու գեղագիտական պատկերացումները՝ արժևորելով հոգևոր և նյութական ժառանգությունն ու մշակութային բազմազանությունը, ճանաչելով հայ և համաշխարհային գրականությունն ու արվեստը և ձևավորելով մշակութային գրագիտություն և ճաշակ¹³:

Կարողունակության ձևավորմանը կնպաստեն հայ մշակույթի պատմության, Հայաստանում դրամագիտության, դրամաշրջանառության, առք ու

¹² Նույն տեղում

¹³ Նույն տեղում

վաճառքի մասին անդրադարձող առաջադրանքերի կատարումը, քննարկումները, թանգարանների այցելությունները, որտեղ լուսաբանվում են նաև անցյալ ժամանակաշրջաններում իրականացվող ապրանքնափոխանակությունը, ներկայացվում են ոսկյա և արծաթյա մետաղադրամները՝ ստեղծման պատմությունները: Նախագծային աշխատանքների միջոցով պատրաստել հայ մշակույթը ներկայացնող հուշանվերներ , ստանալ եկամուտ:

Մաթեմատիկական և գիտատեխնիկական կարողունակություն. սովորողներն առօրյա կյանքում օգտագործում են մաթեմատիկական մտածողություն՝ բնության, հասարակության, մշակույթի և աշխատանքային ոլորտի երևույթները ճանաչելու և դրանք մաթեմատիկական կառուցվածքների, բանաձևերի, մոդելների, կորերի, աղյուսակների միջոցով հասկանալու համար: Աշակերտները կարողանում են ընկալել և արդյունավետ կիրառել վերացարկված և ընդհանրացված հասկացությունները և ճանաչել իրականության մեջ դրանց արտացոլումները: Նրանք ընկալում են բնագիտական մտածողության և աշխատանքի, ինչպես նաև տեխնիկական առաջընթացի միջև եղած փոխադարձ կապը: Աշակերտներն ընկալում են տեխնոլոգիական գիտելիքի կիրառման հնարավորությունները մարդու պահանջմունքների համատեքստում, ճանաչում են մարդու գործունեության արդյունքում ի հայտ եկող փոփոխություններն ու սեփական պատասխանատվությունը¹⁴:

Ֆինանսական մաթեմատիկայի տարրերի հետ կապված խնդիրները հստակ ցույց են տալիս մաթեմատիկայի գործնական արժեքը և թույլ են տալիս ակտիվացնել ուսումնական գործունեությունը և զարգացնել օգտագործման հմտությունները:

Կիրառել գործնական աշխատանքներ՝ կատարել գնումներ, որոշել ապրանքների մեջ ներառված հարկի մասնաբաժինը: Կազմակերպել քննարկումներ, թե ինչպես է բարդ տոկոսի դեպքում խնայողությունը աճում ավելի արագ, իսկ վարկի մարումը դառնում ավելի դժվար վճարելի, կամ ինչու՞ է խնայողության դեպքում կարևոր բարձր տոկոսադրույքը, իսկ վարկի դեպքում՝ ցածրը:

Տնտեսական կարողունակություն. աշակերտները համարժեք վերլուծում և գնահատում են մասնավոր ձեռնարկատիրության, ժողովրդական տնտեսության և համաշխարհային տնտեսական մակարդակներում տեղի ունեցող տնտեսական

¹⁴ Նույն տեղում

գործընթացները և պետության դերը տնտեսության մեջ, ինչպես նաև այդ գործընթացներում ճանաչում, գնահատում և արժևորում են կնոջ և տղամարդու ունեցած դերը: Նրանք հասկանում են հասարակության, տնտեսության և քաղաքականության միջև եղած փոխազդեցությունները: Աշակերտներն ընկալում են տնտեսական և հասարակական կարգերն ու ճանաչում են բնության և հասարակության փոխազդեցությունները, ինչպես նաև կայուն զարգացման ու շրջակա միջավայրի պահպանության գործում սեփական դերն ու պատասխանատվությունը:

Կազմակերպել այցելություններ, հանդիպումներ բանկեր, ապահովագրական ծառայություններ, ձեռնակություններ, կատարել քննարկումներ մասնագետների հետ:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ժամանակակից դպրոցականների մոտ ֆինանսական գրագիտության զարգացման անհրաժեշտությունն այսօր արդեն քննարկման առարկա չէ: Երեխաները վաղ են ընդգրկվում ընտանիքի տնտեսական կյանքում, հանդիպում են փողի, գովազդի, ծնողների հետ գնում են խանութ, մասնակցում առք ու վաճառքին և ֆինանսական և տնտեսական այլ հարաբերություններին, անձնական փորձի միջոցով տիրապետում են ֆինանսական կարողություններին: Երիտասարդ սերունդը սոցիալական խոցելի խմբերից է: Ժամանակակից երեխաները, դեռահասները և երիտասարդները ակտիվ սպառողներ են, ինչը նշանակում է, որ նրանք ավելի ու ավելի են գրավում մանրածախ ցանցերի, գովազդ արտադրողների և բանկային ծառայությունների ուշադրությունը: Նման իրավիճակում սպառման, խնայողության, պլանավորման և վարկի ոլորտներում ըմբռնման և գործնական հմտությունների բացակայությունը կարող է հանգեցնել չմտածված որոշումների և չմտածված գործողությունների, որոնց համար պետք է վճարել երկար տարիներ, գրեթե ողջ կյանքի ընթացքում: Ֆինանսական մշակույթը ժամանակակից զարգացած և արագ փոփոխվող աշխարհում դարձել է իրավասությունների և վարքագծի կանոնների համակարգի ևս մեկ կենսական տարր: Այսօր հնարավորություններ են ստեղծվել ուսումնասիրել ֆինանսական աշխարհը մաթեմատիկայի միջոցով: Ֆինանսական կրթության ինտեգրումը մաթեմատիկայի դասաժամերին նպաստում է անձնական

Ֆինանսները կառավարելու, անձնական ծախսերն ու եկամուտները հետևելու և կարճաժամկետ և երկարաժամկետ ֆինանսական պլանավորում իրականացնելու կարողության զարգացմանը: Միննույն ժամանակ, առօրյա կյանքում ֆինանսական գրագիտության զարգացման համար մաթեմատիկական գիտելիքների և հմտությունների օգտագործումը կարող է մեծացնել բուն մաթեմատիկա ուսումնասիրելու մոտիվացիան: Եզրափակելով, հարկ է նշել, որ հիմնական ֆինանսական հայեցակարգերի իմացությունը և դրանք գործնականում կիրառելու ունակությունը թույլ են տալիս մարդուն գրագետ տնօրինել իր գումարները: Նման գիտելիքների ցածր մակարդակը հանգեցնում է բացասական հետևանքների ոչ միայն ֆինանսական ծառայությունների սպառողների, այլև պետության, մասնավոր հատվածի և ընդհանուր առմամբ հասարակության համար:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Խաչատրյան Ս. Ուսուցման արդյունավետ հնարներ, Հայաստան 2020
2. Հակոբյան Ս., Փոքրիկյան Ա., Ղազարյան Շ., Ֆինանսական կրթության մեթոդական ձեռնարկ, Եր.2019
3. Հակոբյան Ս., Փոքրիկյան Ա., Ղազարյան Շ, Ֆինանսական կրթության առարկայական չափորոշիչ և ծրագիր, Եր 2019
4. ՖԿԱՌ մշակման եւ իրագործման հանձնաժողով. Ֆինանսական կոմպետենցիաների մատրիցը սովորողների համար. Եր. 2015
5. Правоткина К.С., Финансовая грамотность для учеников на уроках математики, Инновационная Наука, № 3-2/2023
6. Логунова Н. Н., Сборник задач по финансовой грамотности, Локосово, 2019г.
7. <https://finance.aspu.am/>
8. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=149788>